

KÖZLEMÉNYEK

Ki volt Antonius de Hungaria, az első esztergomi misekönyv megrendelője? Csak irigyelni lehet az itáliai történelmmel foglalkozókat, hogy mennyi értékes és fontos dokumentum marad rájuk az elmúlt évszázadokból, ellentétben hazánkkal. Jól bizonyítja ezt a veronai városi könyvtár igazgatójának, Emilio Sandalnak értékes felfedezése. Ő ugyanis azzal a kéréssel keresett meg, hogy kapjon másolatot az 1480-ban Veronában készült *Missale Strigoniense*, ill. *Missale ad usum dominorum Ultramontanorum*ban található vízjelről. E kiadványból ugyanis ma egyetlen példányt sem őriznek Olaszországban. Ez természetes, hiszen a kötet szövegét magyarországi használatra állították össze, és előállítását követően azt teljes egészében hazánkba szállították. Sandal úr a korai veronai nyomtatványokkal való foglalkozása során kutatta ki, hogy ezt az első, hazai misekönyvet „Antonius de Hungaria, canonicus Strigoniensis” rendelte meg Itáliában. Miután kilátásba helyezte, hogy erről külön cikkben tájékoztatja majd a magyar szakköröket, az alábbiakban egyedül annak a kérdésnek megválaszolására kell szorítkozni, hogy ki is volt ez az esztergomi kanonok, Antal.

Neve Itáliában „Antonius de Hungaria” volt, amely csak származásának országát jelöli. Ez természetes, hiszen Magyarországon kívül általában így jelölték hazánk fiait. Itthon természetesen más nevet kellett neki is viselnie. Ez rendszerint származásának helységére utalt. Azonosításához esztergomi kanonoksága nyújtotta a legjobb kiinduló pontot. Kollányi Ferenc a századfordulón összeállította az ezekre a személyekre vonatkozó akkori ismereteket.¹ Viszonylag szerencsésnek mondható, hogy az „Antal” keresztnév abban az időben sem volt olyan elterjedt, mint pl. a „János”. Így a számításba vehető személyek száma korlátozott volt. Ezek közül az az Antal, esztergomi kanonok jöhetett elsősorban számításba, aki zólyomi főesperes és az egyházjog tudora volt, és tevékenysége 1469–1476 között volt Kollányi számára ismeretes.² Az a körülmény, hogy a kánoni jog doktora volt, nyilvánvalóvá tette azt, hogy egyetemi tanulmányait külföldön végezte, hiszen itthon ilyen tudományos fokozatot abban az időben nem lehetett elnyerni. Ez megerősíteni látszott azt, hogy ő lesz a keresett személy, aki Itáliában, az esztergomi misekönyv kinyomtatásáról 1479-ben tárgyalt.

Azonban Kollányi beszámolt még Komjáthi Antal kanonokról is, aki 1459 és 1462 között volt az egyházjog tudora és a Szent László oltár igazgatója.³ Ez immár jó fogódzót jelentett „Antonius” személyére vonatkozó további részletek tisztázásához. Miután feltételezhető volt, hogy korábbi itáliai kapcsolataira alapozva tárgyalt 1479-ben, ezért az ottani egyetemek hazai származású hallgatóit volt érdemes szemügyre venni. Ehhez Veress Endre összeállítása nyújtott kiváló segítséget. Innen tudható, hogy 1453. június 1-jén a ferrarai egyetemen „Antonius de Comiati,

¹ KOLLÁNYI Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–0900*. Esztergom, 1900.

² KOLLÁNYI: *i. m.* (1. jegyzet) 111.

³ KOLLÁNYI: *i. m.* (1. jegyzet 105. – Erre az adatra C. Tóth Norbert volt szíves felhívni a figyelmet.

clericus Jauriensis dioecesis, qui studit Viennae et Paduae, doctoratus fiat in iure canonico".⁴ Ebből tehát kiviláglik, hogy ő ott és ekkor nyerte el az egyházjog doktori fokozatát. Megtudni továbbá, hogy előtte a padovai egyetemet látogatta,⁵ és azt megelőzően a bécsit. Valóban ez utóbbi egyetemen a jogászok anyakönyvébe 1450. áprilisában írták őt be.⁶

Miután Magyarországon több Komját nevű település is található,⁷ származási helyének pontosításához szükség volt valami további fogódzóra. Ehhez nyújtott támpontot a hivatkozott ferrarai bejegyzés, amely szerint ő „clericus Jauriensis dioecesis”, vagyis a győri egyházmegye papja volt. Így már tisztázható volt, hogy Antal kanonok a nyugatmagyarországi Felsőőr körzetében levő kis községből, Vaskomjátról származott.

A legkorábbi okleveles adat esztergomi kanonokságáról 1459. április 3-áról ismeretes.⁸ A következők évből két adat is fennmaradt róla: január 3-ról és augusztus 28-ról.⁹ Az 1462. június 12-én kelt iratban, ahogy ezt már Kollányi is megírta,¹⁰ már mint „rector altaris S. Ladislai regis in eccl. Strig”, vagyis az esztergomi főszékesegyház Szent László király oltárának igazgatójaként szerepel.¹¹ Kollányitól tudni, hogy 1469 és 1476 között zólyomi főesperes volt.¹² Életéről az utolsó híradás a most megismert itáliai tevékenysége 1479-ben. Feltehetően ezt követően hamarosan meghalhatott, mert 1483-ban már „János” volt a zólyomi főesperes.¹³

BORSA GEDEON

Philipp Melanchthon's Autograph in the Lutheran Lyceum Library in Bratislava. There are only a few original and several transcripts of Melanchthon's texts which have been preserved in what is now called Slovakia. Some of the copies are deposited in the manuscript collection of the Lutheran Lyceum Library in Bratislava (Pressburg, Pozsony).¹ The professional public might therefore be intrigued by an original text, so far unknown, identified in course of bibliographical elaboration of 16th century prints of this collection. The text – Philipp Melanchthon's autograph – is placed on the fly-leaf of the collected works of Gregorius Nazianzenus in Greek. The book was printed by Joannes Herwagen sen. in Basel in 1550 (Adams G 1133). Signature: V. teol. 1464. It

⁴ VERESS Endre: *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai. 1221–1864.* Bp. 1941. 360.

⁵ VERESS: *i. m.* (3. jegyzet) 160.

⁶ SCHRAUF Károly: *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen.* Bp. 1892. 143.

⁷ Így pl. Nyitra közelében, ahol az 1573–1574. években Huszár Gál nyomdáját működtette.

⁸ Bp., Országos Levéltár DF 237 774. – Ennek és a továbbiakban idézett okleveleknek adatai Borsa Ivánnak köszönhetőek.

⁹ Bp., Országos Levéltár DF 237 553 és DL 102 844.

¹⁰ KOLLÁNYI: *i. m.* (1. jegyzet) 105.

¹¹ Bp., Országos Levéltár DF 238 321.

¹² KOLLÁNYI: *i. m.* (1. jegyzet) 111.

¹³ KOLLÁNYI: *i. m.* (1. jegyzet) 114.

¹ Editor's note: Cf. HARMATH Károly: *A pozsonyi evang. lyceum kéziratgyűjteményének ismertetése.* 2. közlemény. (*The manuscripts collection of the Lutheran Lyceum Library in Pozsony (Bratislava)*). = A pozsonyi ág. hitv. ev. főiskola értesítője az 1878/79-i tanévről. Pozsony, 1879. 3–35.; Erasmus Crossensky's ordination document (25. 12. 1559.) by Melanchthon was published from this collection: *Corpus Reformatorum.* Bd. 1–28. *Philippi Melanchthonis Opera Quae Supersunt omnia.* (Ed. C. G. BRETSCHNEIDER, H. BINDSEIL.) Halle (Saale), 1834–1860. Bd. IX. 997. No. 6890; See also in this volume: KEVEHÁZI, Katalin: *Melanchthon-Autographen im historischen Ungarn.* I. 3.